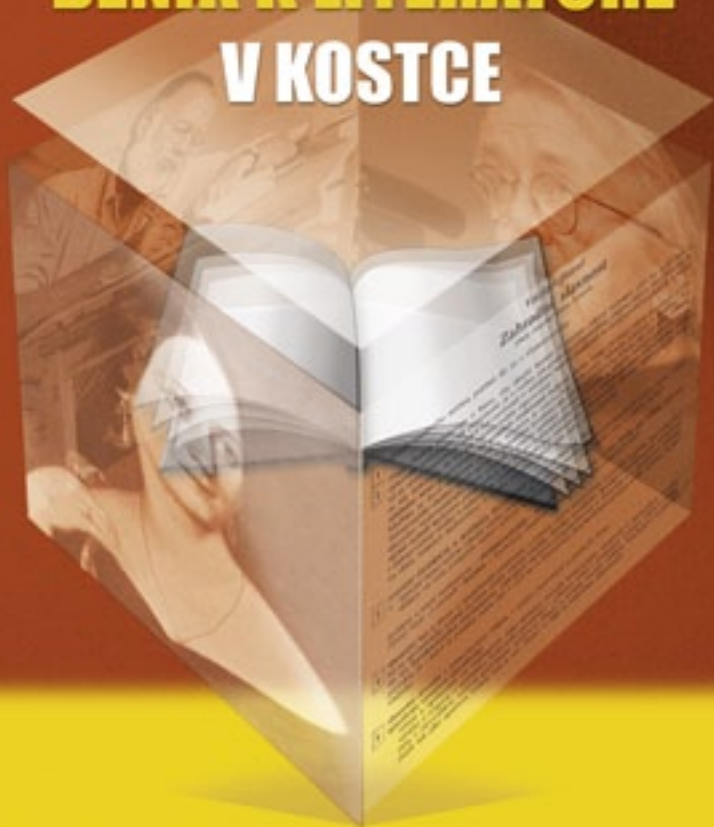

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ pro střední školy ■ ■ ■ ■ ■

ČTENÁŘSKÝ DENÍK K LITERATUŘE V KOSTCE

Marie Sochrová

FRAGMENT

Čtenářský deník k Literatuře v kostce pro SŠ

také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz

Další e-knihy v edici:

Literatura v kostce pro SŠ – e-kniha

Čítanka I. k Literatuře v kostce pro SŠ – e-kniha

Čítanka II. k Literatuře v kostce pro SŠ – e-kniha

Čítanka III. k Literatuře v kostce pro SŠ – e-kniha

Čítanka IV. k Literatuře v kostce pro SŠ – e-kniha

Marie Sochrová

Čtenářský deník v kostce pro SŠ – e-kniha

Copyright © Fragment, 2011

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

OBSAH

Úvod		7
Schéma		8
Aischylos	Oresteia	9
Čingiz Aйтmatov	Stanice Bouřná	9
Anakreón	Zlomky z díla	10
Guillaume Apollinaire	Alkoholý	11
Louis Aragon	Aurelián	12
Jakub Arbes	Svatý Xaverius	13
Honoré de Balzac	Evženie Grandetová	14
Honoré de Balzac	Otec Goriot	14
Henri Barbusse	Oheň	15
Eduard Bass	Cirkus Humberto	16
Charles Baudelaire	Květy zla	17
Samuel Beckett	Čekání na Godota	17
Petr Bezruč	Slezské písně	18
Bible		20
Giovanni Boccaccio	Dekameron	22
Ray Bradbury	Martanská kronika	23
John Braine	Místo nahoře	23
Bertolt Brecht	Matka Kuráž a její děti	24
Otokar Březina	Ruce	25
George Gordon Byron	Childe Haroldova pouť	25
Albert Camus	Cizinec	26
Miguel de Cervantes Y Saavedra	Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha	27
Pierre Corneille	Cid	28
Karel Čapek	Bílá nemoc	29
Karel Čapek	Krakatit	29
Karel Čapek	Matka	30
Karel Čapek	R. U. R.	31
Karel Čapek	Válka s mloky	32
Svatopluk Čech	Nový epochální výlet pana Broučka, tentokráte do XV. století	33
Anton Pavlovič Čechov	Strýček Váňa	33
František Ladislav Čelakovský	Ohlas písní českých	34
Dante Alighieri	Božská komedie	34
Daniel Defoe	Robinson Crusoe	35
Jakub Deml	Moji přátelé	36
Charles Dickens	Kronika Pickwickova klubu (Pickwickovci)	37
Denis Diderot	Jeptiška	38
Fjodor Michajlovič Dostojevskij	Zločin a trest	38
Jan Drda	Němá barikáda	39
Theodore Dreiser	Americká tragédie	40
Alexandre Dumas ml.	Dáma s kaméliemi	41
Alexandre Dumas st.	Tři mušketýři	41
Umberto Eco	Jméno růže	42
Paul Eluard	Veřejná růže	43
Epos o Gilgamešovi		44
Karel Jaromír Erben	Kytice z pověstí národních	44
Euripidés	Médea	46
Lion Feuchtwanger	Lišky na vinici	47
Gustave Flaubert	Paní Bovaryová	48
Ladislav Fuks	Pan Theodor Mundstock	49

Federico García Lorca	Krvavá svatba	50
Gabriel García Márquez	Sto roků samoty	51
Allen Ginsberg	Kvílení a jiné básně	52
Jarmila Glazarová	Advent	53
Johann Wolfgang Goethe	Faust	53
Nikolaj Vasiljevič Gogol	Mrtvé duše	55
Nikolaj Vasiljevič Gogol	Revizor	56
Vítězslav Hálek	Muzikantská Liduška	56
Vítězslav Hálek	Na statku a v chaloupce	57
Jaroslav Hašek	Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války	58
Václav Havel	Zahradní slavnost	59
Jaroslav Havlíček	Petrolejové lampy	60
Karel Havlíček Borovský	Král Lávra	60
Karel Havlíček Borovský	Křest svatého Vladimíra	61
Karel Havlíček Borovský	Tyrolské elegie	62
Heinrich Heine	Kniha písní	62
Joseph Heller	Hlava XXII	63
Ernest Hemingway	Komu zvoní hrana	64
Ernest Hemingway	Stařec a moře	64
Homér	Ílias (Iliada)	65
Homér	Odysseia	65
Bohumil Hrabal	Pábitelé	66
Bohumil Hrabal	Postřižiny	67
František Hrubín	Romance pro křídlovku	68
Viktor Hugo	Bídníci (Ubožáci)	69
Viktor Hugo	Chrám Matky Boží v Paříži	70
François-René vicomte de Chateaubriand	Atala	71
Geoffrey Chaucer	Canterburské povídky	72
Henrik Ibsen	Nora	72
Eugène Ionesco	Plešatá zpěvačka	73
Alois Jirásek	Filozofská historie	74
Alois Jirásek	F. L. Věk	75
Alois Jirásek	Jan Žižka	76
Alois Jirásek	Proti všem	76
Alois Jirásek	Psohlavci	77
Radek John	Memento	78
James Joyce	Odysseus	79
Franz Kafka	Proces	80
Jack Kerouac	Na cestě	80
Pavel Kohout	Kde je zakopán pes	82
Jiří Kolář	Prométheova játra	82
Jan Kollár	Slávy dcera	84
Jan Amos Komenský	Labyrint světa a ráj srdce	85
Milan Kundera	Nesnesitelná lehkost bytí	86
Michail Jurjevič Lermontov	Démon	87
Karel Hynek Mácha	Máj	88
Marie Majerová	Havířská balada	90
Thomas Mann	Buddenbrookovi	90
Guy de Maupassant	Miláček	91
Adam Mickiewicz	Konrád Wallenrod	92
Arthur Miller	Smrt obchodního cestujícího	92
Molière	Lakomec	93
Molière	Tartuffe neboli Podvodník	94
Alberto Moravia	Horalka	94
Vilém Mrštík	Pohádka máje	95
Alois a Vilém Mrštíkové	Maryša	95

Božena Němcová	Babička	96
Božena Němcová	Divá Bára	97
Božena Němcová	V zámku a v podzámčí	98
Jan Neruda	Povídky malostranské	98
Vítězslav Nezval	Edison	100
Tereza Nováková	Jiří Šmatlán	101
Ivan Olbracht	Nikola Šuhaj loupežník	101
George Orwell	Farma zvířat	102
Jan Otčenášek	Romeo, Julie a tma	103
Publius Ovidius Naso	Proměny (Metamorfózy)	104
Vladimír Páral	Mladý muž a bílá velryba	105
Vladimír Páral	Veletrh splněných přání	106
Francesco Petrarca	Zpěvník (Verše)	107
Píseň o Rolandovi		108
Edgar Allan Poe	Havran a jiné písně	108
Karel Poláček	Bylo nás pět	109
Proglas		110
Marie Pujmanová	Předtucha	111
Alexandr Sergejevič Puškin	Evžen Oněgin	111
François Rabelais	Gargantua a Pantagruel	112
Karel Václav Rais	Západ	113
Karel Václav Rais	Zapadlí vlastenci	114
Erich Maria Remarque	Na západní frontě klid	115
Arthur Rimbaud	Opilý koráb	115
Alain Robbe-Grillet	Žárlivost	116
Romain Rolland	Petr a Lucie	117
Edmond Rostand	Cyrano z Bergeraku	118
Anna Seghersová	Sedmý kříž	118
Jaroslav Seifert	Morový sloup	119
William Shakespeare	Hamlet, králevic dánský	120
William Shakespeare	Othello, benátský mouřenín	121
William Shakespeare	Romeo a Julie	122
George Bernard Shaw	Pygmalion	123
Percy Bysshe Shelley	Odpoutaný Prométheus	124
Johann Christoph Friedrich Schiller	Loupežníci	125
Johann Christoph Friedrich Schiller	Úklady a láska	125
Sofoklés	Antigona	126
Sofoklés	Král Oidipús	127
John Steinbeck	Hrozny hněvu	128
Stendhal	Červený a černý	128
Ladislav Stroupežnický	Naši furianti	129
William Styron	Sophiina volba	130
Karolina Světlá	Kříž u potoka	131
Jonathan Swift	Gulliverovy cesty	131
Josef Škvorecký	Zbabělci	132
Michail Solochov	Osud člověka	133
Fráňa Šrámek	Léto	134
Fráňa Šrámek	Měsíc nad řekou	134
Fráňa Šrámek	Stříbrný vítr	135
Lev Nikolajevič Tolstoj	Vojna a mír	136
Ivan Sergejevič Turgeněv	Lovcovy zápisky	137
Josef Kajetán Tyl	Jan Hus	138
Josef Kajetán Tyl	Kutnohorští haviři aneb Krvavý soud	138
Josef Kajetán Tyl	Strakonický dudák aneb Hody divých žen	139
Ludvík Vaculík	Český snář	140
Vladislav Vančura	Markéta Lazarová	141

Vladislav Vančura	Obrazy z dějin národa českého	142
Vladislav Vančura	Rozmarné léto	143
Lope de Vega	Fuente Ovejuna	143
Publius Vergilius Maro	Aeneis	144
Paul Verlaine	Romance beze slov	145
Jaroslav Vrchlický	Noc na Karlštejně	145
Jaroslav Vrchlický	Selské balady	146
Walt Whitman	Stěbla trávy	147
Jiří Wolker	Host do domu	148
Émile Zola	Zabiják	148

Přehledné grafické zpracování pomáhá ke snadné orientaci a zapamatování učiva.

obsah dvoustrany autor název díla útvary, žánry

místo a doba děje námět hlavní postavy autorův záměr umělecké prostředky

tematické okruhy, charakteristické části vybrané básně básnická forma

poznámka, vysvětlivka, zajímavost atd.

Poznámka

Zapamatuj si

Vysvětlivka

Zajímavost

Přečti si

Pikantnost

Úvod

Čtenářský deník obsahuje výběr děl světové a české literatury.

Má sloužit jako pomůcka a vodítko pro čtenáře nebo jako průvodce literárním dílem, usnadňující jeho pochopení nebo upozorňující na jeho zvláštnosti. Je také zdrojem dalších poznatků, takže rozšiřuje informace a prohlubuje vědomosti získané z publikace Literatura v kostce, zvláště o stylu a jazyce jednotlivých autorů. Údaje o knihách jsou řazeny podle přiloženého jednotného schématu. V žádném případě příručku nelze chápat jako náhradu za vlastní samostatnou četbu literárních děl – ta je nezastupitelná a nenahraditelná.

Čtenářský deník je určen nejen studentům středních škol, ale i všem zájemcům o literaturu.

SCHÉMA

AUTOR a NÁZEV DÍLA

(případně jiné základní údaje, např. rok 1. vydání, známý ilustrátor, překladatel apod.)

DÍLO V PRÓZE

DÍLO VE VERŠÍCH

PRÓZA, příp. DRAMA

- 1 místo a doba děje
- 2 námět, dějová osnova
- 3 hlavní postavy, jejich charakteristika
- 4 autorův záměr (hlavní myšlenka díla)
- 5 umělecké a kompoziční prostředky
(jazyk, forma, stavba díla apod.)

POEZIE, zvl. lyrika

- 1 tematické okruhy, charakteristika
jednotlivých oddílů, zpěvů, záměr
- 2 charakteristika žánru, básnické útvary
- 3 vybrané básně
- 4 básnická forma - verš, rým, rytmus
jazyk - básnické prostředky a jejich funkce

AIŠCHYLOS ORESTEIA

1 události po trójské válce v argejském království

2 námět z řecké mytologie o králi Agamemnónovi a jeho synu Orestovi (z okruhu prokletí Tantalova rodu, o osudech rodu Atreova)

- 1. díl: Agamemnón:** po návratu z trójské války do Argu vítán sborem starců a manželkou Klytaimétrou; vstoupil do paláce po rudém koberci vyhrazeném jen bohům; zavražděn úkladně manželkou (její msta za smrt dcery Ifigenie, kterou Agamemnón obětoval bohyni Artemidě, aby výprava do Tróje, již velel, mohla vyplout); Agamemnónovu i svou smrt předpověděla předtím Cassandra, králova zajatkyň z Tróje a milenka; Klytaimétrin milenec Aigisthos se zmocnil vlády
- 2. díl: Oběť na hrobě:** Orestův návrat po letech do Argu s přítelem Pyladem, aby splnil svou povinnost a pomstil otcovu smrt na příkaz boha Apollóna; u jeho hrobu se setkal se sestrou Élektrou; vnikl do domu (vydával se za posla nesoucího zprávu o Orestově smrti), zabil Aigistha a pak i matku (úvaha a vnitřní dilema o matčině vině); z hrůzného činu zešlel a utíkal z vlasti pronásledován Erínyemi (Líticemi), krvavými bohyněmi pomsty
- 3. díl: Usmířené Lítice:** Orestés prosí o pomoc a ochranu bohyně Athény v Apollónově svatyni v Delfách; na Apollónovu radu odchází do Athén; Apollón uspal sbor Erínyí, ale duchem Klytaimétru znovu probuzeny, aby Oresta pronásledovaly; Pallas Athéna zakládá soud (areopag), který posoudil velikost Orestovy viny; Erínye požadují trest za vraždu matky × Apollón, Orestův obhájce (msta uskutečněna na jeho příkaz) – obhájce zákon krevní msty; na Orestově straně i bohyně Athéna ⇒ soud Oresta osvobodil

3 ORESTÉS

rozvážný, odhodlaný, ochotný obětovat se ve jménu mravního zákona a povinnosti zachránit otcovu čest, řeší vnitřní dilema (mstí otce, ale vraždí matku)

AGAMEMNÓN – Atreův syn, Orestův otec

4 **konflikt mravní:** povinnost krevní msty (typická pro kmenovou společnost) – další zločin jako msta za předchozí smrt × nový mravní řád ⇒ nutnost každý čin a vinu člověka posuzovat individuálně – doklad vývoje athénské společnosti, **oslava demokracie** (pronesena chórem); instituce soudu na ochranu člověka
spor mezi Erínyemi a Apollónem ⇒ boj mezi zanikajícím matriarchátem a rodícím se patriarchátem; spravedlnost je v rukou sebevědomých athénských občanů; minulost je poražena, vítězí lidské právo

5 **trilogie – soubor 3 tragédií**

- účast 3 herců ⇒ zvýšení dramatickosti + chór (nejen lyrická a vyprávěcí funkce, ale již i přímý dramatický činitel, zasahuje do děje); 3. díl je spojnice mezi mýtem a přítomností; nedodržena jednotota místa, času a děje (Aristotelova Poetika); výrazná charakteristika postav
- orestovský námět zpracoval i *Sofoklés (Élektra)* a *Euripidés (Élektra, Orestés)*, ale protikladně vůči Aischylovi

ČINGIZ AJTMATOV STANICE BOUŘNÁ

1 současnost i minulost; Střední Asie, Sary-ozecká step, malá železniční stanice Bouřná

2 životní osudy železničáře Edygeje v kazašské stepi, v osadě o 8 domech (jakoby mimo společenské dění)

poznámka

(458 př. n. l.)
starořecká 3dílná tragédie

poznámka

(1981), současný kirgizský
společenský román s prvky
magického realismu a science-fiction

3 dějové linie:

a) přítomnost:

Edygejeva cesta na bájně pohřebišťě Ana-Bejit v blízkosti kosmodromu, kde chce pohřbít svého přítele, vesničana Kazangapa; cestou retrospektivně promítá téměř 40 let na železniční stanici, osudy lidí, kteří tam žili

b) dávná minulost:

legenda o mankurtech: v dávnověku Chuang-chungové krutě týrali kazašské vojáky vyholením hlavy a obtočením čerstvou velbloudí kůží, která při vysychání a smržťování působila nesnesitelné bolesti ⇒ lidé ztráceli vůli a paměť, byli tupě oddáni moci Chuangů = mankurti; na hřbitově Ana-Bejit pohřbena matka, která chtěla pomoci svému synovi vrátit paměť, ale on ji na rozkaz musel zabít

c) budoucnost:

v blízkém kosmodromu startují sovětsští a američtí kosmonauti (program Demiurg); objev nové planety Náruč lesa, setkání s ušlechtilými bytostmi – mimozemskou civilizací; obdiv k zásadám, jimiž se obyvatelé planety řídí = vzor krásného soužití bez válek; humanizace času a prostoru je smyslem životní činnosti rozumných bytostí; řešení ekologických problémů; pokračuje evoluce světa v nové, vyšší fázi; nebezpečné poznání kosmonautů vede obě velmoci k zákazu jejich návratu

d) závěr:

spojení dějových linií, polemika s prospěchářstvím a pohodlností mladé generace (nebezpečí průměrnosti)

3 EDYGEJ ŽANGELDINOV (přezdíváný Bouřný Edygej)

typ humanisty, vášnivý odpůrce násilí; obyčejný člověk **nehrdina**, žije jakoby mimo centrum dění, ale ve skutečnosti stavěn do středu problematiky dneška; zdůrazněna jeho lidská aktivita, poctivost, smysl pro plnění povinností, odpovědnost (nejen vyžaduje, ale i sám dodržuje základní mravní principy)

ABUTALIP KUTYBAJEV

vesnický učitel; za války v zajetí, pak partyzán v Jugoslávii, autor vzpomínek na válku a dřívější život, sběratel dávných pověstí, např. legendy o mankurtech

4 závažné morální problémy současnosti nebo nedávné minulosti, otázky smyslu života a poslání člověka (atmosféra stalinismu a naděje na změny po jeho smrti); **obavy o osud lidstva**, touha po spravedlnosti a klidném, šťastném životě, odpor k válce, násilí, oslava činnorodého, aktivního, nelhostejného obyčejného člověka, lidské statečnosti a nezdolnosti; odpor k nečinnosti (lze srovnávat s dílem K. Čapka, RUR nebo V. Nezvala, Dnes ještě zapadá slunce nad Atlantidou)

5 mistrovská kompozice: prolínání časových rovin bez zcela zřetelných hranic a využití folklorních prvků (mýty a legendy + realistický příběh ze současnosti + kosmická sci-fi); spojení evropské a asijské tradice, existence 2 společenských systémů

● umění **výrazné charakteristiky postav**

lidské děje zasazeny do obrazu poměrů drsné kazašské přírody ve všech ročních obdobích (zkouška charakterů); autorovo vyprávění silně ovlivněno mýtem

ANAKREÓN ZLOMKY Z DÍLA

1 3 základní tematické okruhy:

oslava lásky, mládí a životních radostí (básně zvané erotika), pijácké písně zpívané při sympoziu (sympotika) a posměšné ironické básně, útočné narážky (skoptika)

poznámka

(6. stol. př. n. l.),
(viz *Hošek, Oliva, Stiebitz*,
sb. *Nejstarší řecká lyrika*, 1981)

vysvětlivka

starořecká lyrika, později
zv. anakreontská

2 lyrika, písňová forma:

- **chvála vína, idylických krásných žen**, výzva k milostným hrám (lehkomyslné požitkářství) – většinou lyrika zpívána; některé básně představují **lyriku monodickou** (*monos* = jeden, *óde* = píseň, jednohlasý sólový zpěv s akordicky založeným doprovodem nejčastěji lyry), některé jsou **elegiemi** (nejen žalozpěvy, leda nostalgický pocit nad ztraceným mládím) nebo **jamby** (zde označuje celý veršový útvar psaný jambickým metrem – v starořecké poezii běžný útvar, blízký hovorovému projevu); vyskytují se i básně s vážnými tématy, např. proti válce
- **snaha vyjádřit a ztvárnit vlastní pocity, pobavit společnost**, zvl. v domech vládců, kde býval vítaným hostem (žil v domě tyрана Polykrata ze Samu)

3 báseň obhajující pijáctví:

*Hle, černá země pije
a z té zas pijí stromy
a moře pije z řeky
a z moře slunce pije
a ze slunce zas měsíc.
Proč chcete tedy mně jen,
mně zabraňovat v pití? ...*

báseň milostná

Na to, co mám rád

*... Popíjet však při barbitu
s pannami a milovat
jejich krásu do úsvitu,
to je život, to mám rád.*

báseň vážného obsahu:

Na radost v míru

*Dejte mi Homérovu lyru
beze strun války. Chci dovádět v míru.
Poháry rychle noste mi ...*

4 zachován jen zlomek rozsáhlého díla (asi 5 knih, dochovány jen 3), ale dalo základ antické i novodobé anacreontice;

- **elegie** psány obvykle v elegickém distichu (tj. dvojverší s daktylským hexametrem a pentametrem = charakteristický útvar), jamby ve vzestupných jambických řadách (zvl. třístopý jamb); využito jónského nářečí i prvků aiolštiny; civilní tón (bez patosu), protiklad k hrdinským zpěvům (postoj antiherojský), např. o zbabělosti bojovníka a záchraně holého života; ztvárnění subjektivních prožitků; variace na známá témata; básník se stylizuje do podoby staršího člověka oslavujícího a užívajícího radosti života, proto i místy pocit nostalgie z jeho konce; lehký, hravý tón, umění vtipné hry slov
- vliv na básníky helénistické doby (anonymy), pak středověkou pijáckou poezií pol. 16. stol., dále na poezii renesancí a nejvíce na galantní rokokovou lyriku; u nás vliv na počátky obrozené poezie (*Thám, Puchmajer, Hněvkovský* aj.)

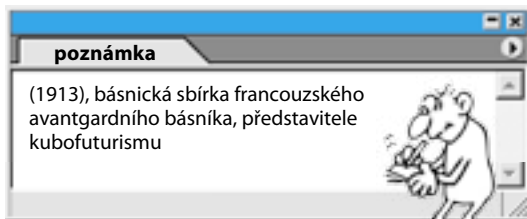
GUILLAUME APOLLINAIRE ALKOHOLY

1 soubor tvorby z let 1898–1913

mezi mnoha skladbami je tematická nejednotnost;
5 samostatných cyklů: *Píseň milovaného, Oheň,
Rýnské básně, Zásnuby, Ve vězení*

2 básně vzájemně jakoby bez spojitosti; **různorodost** tematická, žánrová i prozodická

- básně o lásce (*Marie, Lorelaj, Sbohem* aj.), o přírodě (*Jeseni chorá, Máj* aj.) psány tradičním rýmovaným veršem; vzpomínky na uvěznění, civilizační aj. témata
- básně vyjadřující volný tok představ (*Ocúny, Pod mostem Mirabeau* aj.)
- jediný společný tematický motiv = hledání sebe jako lyrického hrdiny (nastavování zrcadla); vyjádření smutku, radosti, okouzlení i údivu
- rámcové skladby: **Pásmo** (úvodní báseň) a **Vendémiaire** (závěrečná báseň, vyjadřující nesmírnou touhu po životě)

- autorův záměr – vyjádření radosti ze života, smyslové opojení, okouzelní životem („básník je ten, kdo objevuje nové radosti“) ⇒ lyrický výraz nové skutečnosti a doby i snu, obdiv k civilizaci

3 úvodní báseň **PÁSMO**

polytematická báseň, volný, spontánní proud představ, dojmů, pocitů, vzpomínek a každodenních zážitků, úvah (volné spojování a propojování představ) ⇒ syntetický pohled na život a svět, střetávání starého s novým („*Ikarus ... Kol prvního letadla krouží u nebeské brány*“), prolínání časových rovin, pocit radosti i nostalgie, všednosti i svátečnosti, motivy židovské vedle křesťanských; dějiště – různá místa na světě (i Praha, která ho okouzila); životní zážitky se mísí se snovými obrazy; dynamičnost, tempo moderní doby; stírají se rozdíly mezi lyrikou a epikou

4 42 různorodých básnických skladeb; **metoda volné asociace představ** (proud nápadů, obrazů, postřehů), **vyjádření subjektivních pocitů, volná hra fantazie**; porušeno dosud obvyklé logické rozvíjení představ a pocitů, odstraněna interpunkce, osamostatnění verše

- společná významová jednotka – jen volný verš (ač se objevuje i verš pravidelný slabičný); motiv uplývajícího času
- jednotlivé básně mezi rámcovými záměrně **řazeny kontrastně** (jakoby hra motivů, rytmy a slov)
- **nový básnický jazyk**:
 - využití hovorového jazyka, lidových výrazů, technických a topografických názvů, archaismů, neologismů; časté motivy ohně, neuhasitelné žízně; překvapivá spojení slov ⇒ působivost
 - vliv na českou poezii ⇒ „pásmo“ chápáno jako zvláštní lyrický žánr – viz *Wolker, Svatý Kopeček, Nezval, Edison, Signál času, Podivuhodný kouzelník, Biebl, Nový Ikaros*
 - Čapkův překlad z r. 1919

LOUIS ARAGON AURELIÁN

1 Paříž, období po 1. světové válce, provinční město v závěru románu – fašistický nálet

2 příběh lásky pařížského rentiéra Aureliána a ženy provinčního lékárníka Bereniky v krátkém období jejího pobytu v Paříži

- milostný vztah ztroskotává, Berenika neúspěšně hledá absolutní lásku u básníka Paula Denise ⇒ rezignující návrat do prostředí maloměsta; odmítnutý Aurelián začíná pracovat ve švagrově továrně; jako její ředitel se dostává po 20 letech (*Epilog*) s ustupující francouzskou armádou do městečka, v němž žije Berenika – jejich poslední setkání poznamenáno názorovými rozdíly (Berenika obhazuje socialismus); tragický závěr – Berenika umírá za fašistického náletu

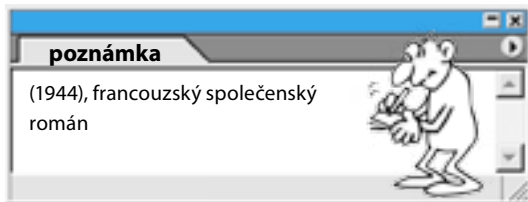
3 **AURELIÁN**

intelektuál, pod zhoubným vlivem zážitků z 1. světové války ztrácí iluze jako celá jeho generace; zprvu trpně snáší degradaci, ponižující roli rentiéra, ale v podstatě jí pohrdá, znechucen pohodlným způsobem existence; individualista, nedokáže svůj život ani pochopit, ani změnit – vidí spásu v lásce, ale ta se mění v osudové utrpení (vlastní pasivita ji předurčuje k zániku)

BERENIKA

marně hledá absolutní lásku, stává se pro ni neuskutečnitelným snem
básník **PAUL DENIS**
citově rozervaný představitel lehkovážné pařížské bohémy

4 realistický **obraz morálky vyšší pařížské společnosti** počátku 20. stol. (faleš, snobství, nadutost, nuda, pocity zmaru, marnosti, bezvýchodnosti); v takovém prostředí je marné usilovat o čistý milostný cit

- symbolika – Seina a sebevrazi, hrozba zmaru
- podobenství o prohře – nejen v lásce, ale v širším významu – meziválečná generace intelektuálů za svou citovou vyprahlost zaviněnou válkou platí krutě ztrátou životních hodnot, dokonce i ztrátou vlasti (symbolická Bereničina smrt, podrobení Francie Německem)

- 5 4. román cyklu **Skutečný svět** (1. *Basilejské zvony*, 2. *Krásné čtvrti*, 3. *Cestující z imperiálu*, 5. *Komunisté*) realistický obraz osudu intelektuálů marně hledajících místo ve společnosti po válce (podnikatelé, bohéma) + vedlejší motivy kolem ústředního milostného příběhu
- láska jako mýtus spásy i bolesti, omezovaná rozdílnými společenskými podmínkami postav
 - lyrický ráz obrazu, literární odkazy k Racinově tragédii *Berenika*, poetické obrazy Paříže a Seiny

JAKUB ARBES SVATÝ XAVERIUS

- 1 Praha, 1. pol. 19. stol.

- 2 příběh o domnělé záhadě obrazu umírajícího sv. Xaveria od malíře Františka Xaveria Balka v malostranském kostele sv. Mikuláše a o hledání cesty k pokladu; po mši přistoupil k obrazu záhadný, černě oděný mladík (Xaverius), nápadně podobný obličejí na obraze, a poklekl; seznámil se s vypravěčem příběhu, zájemcem o malířství ⇒ přátelství; Xaverius hledá podle staré rodinné legendy v rysech světce zašifrovanou cestu (používá důmyslnou matematicko-logickou metodu); o tajemství se dozvěděl o babičky, jež sloužila u malíře Balka, který jí je prozradil před svou smrtí; oba se vypravili za měsíční noci do rokle za Radlicemi; vykopali plechovou schránku, ale zděšení záhadným přírodním úkazem (tajemné bleděžluté světlo, bouře, zjevení sv. Xaveria = halucinace způsobené vzrušením obou hledačů), utekli; setkání znovu po 3 letech ve vězení (vypravěč jako opoziční novinář, Xaverius odsouzený za čin, který nespáchal – krádež drahokamů z oltáře); Xaverius příteli sdělil, že nález byl bezcenný (objeven dokument v Balkově pozůstalosti) ⇒ poučení o nutnosti píle, vytrvalosti, trpělivosti, věrnosti ideálu; Xaverius umírá dřív, než mu mohl přítel dosvědčit alibi (téže noci spolu tenkrát kopali v rokli); ač tajemství rozluštěno, záhada nemizí, mění se v otázky pro čtenáře

- 3 vždy přítomnost dvojího vypravěče:

VYPRAVĚČ – AUTOR

s rozhledem filozofickým, vědeckým, uměleckým, vyznačuje se zvědavostí, citovou zaujatostí – touha rozluštit záhadu **XAVERIUS** nevinný a bezbranný, obává se vlastní odvahy (napětí mezi racionálním a iracionálním v člověku); záhadná podoba s obrazem mučedníka na oltáři

- 4 vysvětlení zdánlivě nepochopitelných záhad ⇒ **vítězství rozumu**, úvaha o **důležitosti racionální přirozenosti**; symbolicky – oltářní obraz je symbolem moderního lidství: strasti a utrpení v duši přemýšlivého člověka pod vlivem civilizace

- 5 **romaneto** (název od Nerudy) = novelistický příběh s tajemstvím, útvar prózy psychologické a reflexivní, menšího rozsahu; děj prostupují úvahy filozofické, vědecké a sociální, spočívá v napětí, které se vysvětluje vědeckým výkladem racionálně nebo domněnkou

- novost: napínavá dějová konstrukce + pointa (poučení!); romantické rysy, prvky utopie, detektivky a hororu
- **autobiografičnost**, dramatické napětí, dobrodružství (záhady)

vždy kombinace dvou vypravěčů:

- **smyšlená postava** s určitým jménem a příběhem (svěřuje se postupně se zkušenostmi) + **vypravěč „já“**
- **(ich-forma) se znaky autora** (Prahan, novinář, člověk s rozhledem, spoluúčastník děje) ⇒ zvyšuje záhadnost (pohled z různých úhlů, nové souvislosti, symbolická platnost věcí a výroků)
výstřední hrdinové vždy uprostřed neobvyklých (hrůzostrašných) scénérií; inspirace – příběh E. A. Poea (povídka *Zlatý brouk*), detektivky A. C. Doyle; autor předchůdcem literatury detektivní, hororu a sci-fi

HONORÉ DE BALZAC EVŽENIE GRANDETOVÁ

- 1 Francie, přelom 18. a 19. stol.; provinční město, dobová atmosféra porevoluční Francie
- 2 obraz života rodiny Grandetovy; dcera Evženie ani její matka nevědí o Grandetově bohatství; příjezd synovce Karla, jehož otec bankrotoval a spáchal sebevraždu; Karel žádá Grandeta o půjčku, aby mohl odjet do Indie; Evženie se do Karla zamilovala a půjčila mu své peníze; před odjezdem si oba slíbí věrnost; Grandet se to dozvěděl; s dcerou se smířil až po smrti její matky, ale vyžádal si její dědičný podíl; nutil ji do sňatku s bohatým, ale nemilovaným mužem; Evženie se podřídí přání otce až tehdy, když se z dopisu od Karla dozví, že se vrátí z Indie jako boháč a v Paříži se pro peníze oženil s bohatou aristokratkou, kterou nemiloval; Evženie se po smrti otce stala jednou z nejbohatších žen ve Francii, ale citově zklamaná končí rezignací (formální sňatek se starým soudcem Cruchotem); po manželově smrti se věnovala dobročinnosti
- 3 bednář **FELIX GRANDET**
lakomý, chamtivý, zlý, bezcitný a pokrytecký; nutí rodinu žít v bídě; pro majetek ochoten kohokoli zneužít (i bratra a členy své rodiny); uštval svou manželku k smrti, surově týral dceru

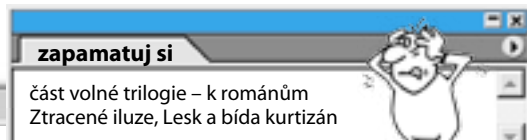
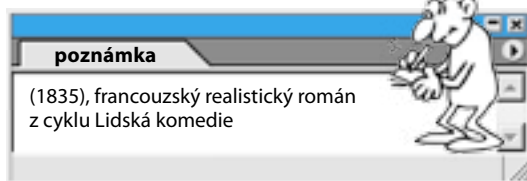
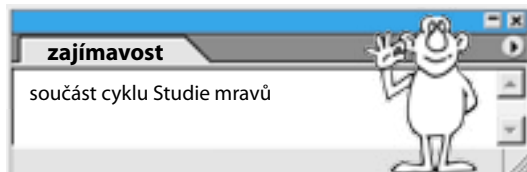
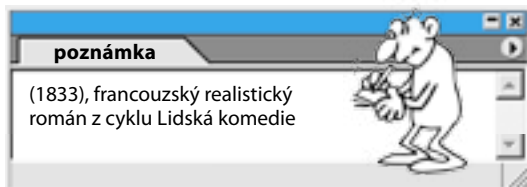
EVŽENIE

Grandetova dcera, upřímná, citlivá, schopná věrné lásky, pro níž obětuje vše; bezmocná a podřízená vůli otce; ideální ženská bytost

- 4 tragický příběh zmarňeného života; **kritika společnosti**, v níž majetek a peníze jsou nadřazeny lidským citům a tragicky ovlivňují vztahy mezi lidmi
- 5 mistrovství autorovo ve stavbě rozvíjení tématu, dramatickosti, popisu a charakteristice osob (zvl. hluboká analýza dvou ústředních postav) a prostředí; živé dialogy
jazyk – prostředek charakteristiky postav

HONORÉ DE BALZAC OTEC GORIOT

- 1 Francie, Paříž, 1. pol. 19. stol. (měšťanský penzion Vauquer)

2 tragika otcovské lásky schopné největší oběti pro dcery, aby se dostaly do vznešené pařížské společnosti; zobrazeny dva lidské osudy (zdánlivě protichůdné)

- a) bývalého úspěšného obchodníka s nudlemi Goriota, nyní okradeného a opuštěného vlastními dcerami: Anastázií, provdanou za hraběte de Restand, a Delfinou, provdanou za bankéře Nucingena; žije v penzionu, nevděčné dcery se s ním nestýkají (stydí se za něho, chtěly jen peníze); umírá v chudobě, sám a opovrhován
- b) mladého studenta práv Rastignaca – stará se o umírajícího Goriota, pobouřen cynismem a zločinností, ale pod vlivem prostředí (uprchlý trestanec Vautrin aj.) se mění, vzdává se původních předsevzetí, vítězí v něm ctižádost a jde za svou kariérou bezohledně (stává se milencem jedné z dcer Goriotových ze zjištěných důvodů) zdánlivá rozdílnost osudů, ale typy poznamenané stejným prostředím a mezilidskými vztahy

3 JEAN JOACHIM GORIOT

poctivý, obětavý, citlivý starý člověk; dobrák, ale bezmocný; původně úspěšný obchodník, byl dost zámožný, ale umírá v chudobě; v penzionu pokládán za hlupáka (společenská degradace)

EVŽEN RASTIGNAC [rastyňak]

chudý mladý muž, „na vzestupu“, zpočátku sympatický, poctivý, čestný, pak ctižádostivý (charakter se utváří, vyvíjí), ztrácí iluze, jak poznává realitu, v honbě za kariérou odhazuje všechny morální zásady; vývoj osobnosti opačný než u Goriota

VAUTRIN [vótrén]

uprchlý zločinec, galejník, zlý, cynický, každého nabádá k špatnostem (objevuje se i v jiných románech Lidské komedie)

- postavy typické i individuální, svými činy charakterizují společnost i dobu; spojitost s prostředím

4 realistický obraz soudobé společnosti – autor ironizuje měšťácké prostředí; odhalení úpadku citů a mravnosti (na individuálních osudech postav) – ztráta iluzí a zkáza charakterů

kritika společnosti, v níž není místo pro cit a poctivost; jakýkoli cit, je-li upřímný a otevřený, je považován za slabost; lidské vztahy a mravní hodnoty přepočítávány na majetek, peníze; kontrast života prostých lidí a bohatých

5 mistrovská **kompozice**: zápletky, konflikt, narůstá dramatickost

- podrobné popisy **prostředí**: důkladnost, smysl pro detail (budovy a okolí, ulice, zařízení bytu)

- množství **postav** důkladně propracovaných; prolínání osudů

výrazné charakteristiky: vdova Vauquerová – „*má tvář zestárlou, tlustoučkou, z jejíhož středu ční nos jako zobák papouška; její postava je vypasená jako kostelní myš*“

- realistický román encyklopedický

- **jazyk**: charakterizuje postavy z různých prostředí (zvl. v dialogu) – spisovný i výrazy obecné češtiny, využití výrazných přirovnání, vysoký podíl přídavných jmen

HENRI BARBUSSE

OHŇ

1 prostředí francouzsko-německé fronty a zázemí, 1. světová válka

2 autentický dokumentární obraz otřesných zážitků na západní frontě v 1. světové válce (autor – očitý svědek
⇒ viz dedikace „*památce kamarádů, kteří padli vedle mne na Crouy a na kótě 119*“)

poznámka

(1916), francouzský protiválečný román

zajímavost

dílo vznikalo přímo v zákopech (autor jako dobrovolník 22 měsíců na frontě)

